

Datum
2013-02-18

Diariernr
2012-5865-1

Ert datum
2012-11-12

Er referens
U2012/5989/UC

UL
ANA
Mats Alentun
010 - 240 41 03
mats.alentun@msb.se

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

YTTRANDE

Betänkandet SOU 2012:72 Folkbildningens samhällsvärden - En ny modell för statlig utvärdering

Inledning

Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap (MSB) konstaterar att betänkandet endast i begränsad omfattning rör samhällsskydd och beredskap. MSB har därför koncentrerat sina bedömningar till utvärderingsområdet.

MSB förordar delar av de förslag som den särskilde utredaren lägger i utredningen, men har synpunkter på vissa andra delar. Vidare anser MSB att den utredaren hade kunnat belysa vissa områden mer djupgående. Nedan lämnas synpunkter i enlighet med betänkandets disposition.

4.1 Vad är utvärdering? Kort begreppsdiskussion

MSB anser att betänkandet saknar en mer djupgående diskurs kring vad som avses med utvärdering. Centrala begrepp som kvalitetskriterier (t.ex. användbarhet och lärande), programteori, mål- och effekthierarkier, utvärderingskriterier, öppenhet, delaktighet, utvärderingsetik och andra väsentliga begrepp belyses inte i den omfattning som de förtjänar. Områden som under senare år särskilt uppmärksammats i den internationella utvärderingsdiskursen hanterats inte heller i betänkandet. Där ingår t.ex. s.k. "outcome-mapping" där fokus ligger på förändrade beteenden. MSB anser att en grundligare genomgång hade gett ett bättre underlag till efterföljande avsnitt, framförallt avsnitt 5.2.

5.2. Behov av en syfteorienterad utvärdering av folkbildningen

MSB instämmer i den särskilde utredarens bedömning att syfteorienterade utvärderingar är förknippade med metodologiska svårigheter, men menar att utredaren (trots vissa ansatser) inte fullt ut lämnar förslag på hur denna svårighet ska kunna hanteras. Trots utredarens arbete förefaller det alltså inte klargjort i vilken grad som syfteorienterade utvärderingar egentligen är genomförbara. Inte heller belyses det hur pass resurskrävande sådana utvärderingar skulle kunna bli, och vilka effekter som det skulle kunna få.

MSB tillstyrker likväl utredarens förslag att fästa större vikt vid sådana utvärderingar, men anser samtidigt att inte alla utvärderingar nödvändigtvis måste mäta effekter på en sådan hög nivå för att tjäna sina syften¹. Även processutvärderingar och utvärderingar som mäter effekter på lägre nivåer i en effektkedja, och även kvalificerade uppföljningar, kan förse både riksdag och regering med kvalificerade underlag för beslutsfattande. En blandning av olika typer av utvärderingar skulle ge en bättre helhetssyn och samtidigt minska risken för att inte lyckas infria alltför högt ställda förväntningar.

5.3. Indikatorer för utvärderingen av folkbildningens kvaliteter

MSB menar inledningsvis att de fyra "indikatorer" som presenteras inte är indikatorer i egentlig mening. Med indikator avses ett tydligt formulerat mått för att mäta en förändring eller en händelse och som kan ge belägg för att påstå att en förändring har skett eller inte i relation till ett mål. Ibland kan flera indikatorer krävas för att bedöma måluppfyllnad. De "indikatorer" som betänkandet presenterar bör istället betraktas som "indikatorområden" inom vilka indikatorer kan identifieras.

MSB anser vidare att även "indikatorområdena" i sig bör ses över. Det är inte övertygande att t.ex. syftet att "bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället" kan mätas med indikatorer inom området "samhällsnytta" så som det presenteras i betänkandet. Där anges som förslag att bedöma om individer kommit ur arbetslöshet eller hur deras yrken, inkomster, välmående och kulturella engagemang förändrats som resultat av en kurs eller utbildning. Visserligen finns en viss relation mellan sådana förändringar och syftet (utjämnade utbildningsklyftor och höjda bildnings- och utbildningsnivåer), men den är långt ifrån tillfredsställande. Den särskilde

---

¹ Enligt direktivet ska betänkandet: "Föreslå hur oberoende utvärderingar kan genomföras för att säkerställa en regelbunden återrapportering till riksdag och regering av den statligt finansierade folkbildningsverksamheten som omfattar såväl kvantitativa som kvalitativa mått".

utredarens förslag utgör helt enkelt inte bra utgångspunkter för att identifiera specifika indikatorer.

5.4.2. Myndigheter som föreslås utvärdera utbildningen

MSB anser att den myndighet eller de myndigheter som får uppdraget så långt som möjligt endast skall återrapportera till ett departement. Gällande myndigheter som föreslås att genomföra utvärdering förordar MSB att regeringen endast ger en myndighet uppdraget.

5.4.3 Tidsintervall för kommande utvärderingar

MSB tillstyrker förslaget att genomföra djupgående utvärderingar med ett viss intervall. Emellertid anser MSB att det föreslagna intervallet på tre år alltför kort och att det istället bör uppgå till cirka 4-5 år. Anledningen är att de förändringsarbeten som de djupgående utvärderingarna kan förmodas resultera i förmodligen kommer att ta flertalet år att både operationalisera och genomföra. Dessutom är djupgående utvärderingar resurskrävande.

5.4.4 Ett fördjupat uppföljningsansvar för Folkbildningsrådet

MSB tillstyrker den särskilde utredarens förslag att Folkbildningsrådet får ett fördjupat uppföljningsansvar, men anser att det är ett alltför omfattande krav att kräva att det i den årliga skrivelsen ska uttala sig om samhällseffekter. Det kommer med all säkerhet själva inte att ha möjlighet att säkerställa underlag för sådana skrivningar.

I detta ärende har generaldirektör Helena Lindberg beslutat. Mats Alentun har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschefen Pertti Nordman och biträdande enhetschef Benny Jansson deltagit.

Helena Lindberg

Mats Alentun